

Англійська
мова

English
language

ISSN: 2411-6181 (on-line); ISSN: 2311-9896 (print)
Current issues of social studies and history of medicine. Joint
Ukrainian-Romanian scientific journal, 2017, №:1(13), P. 60-63
UDK 811.112.2'354'276.6:61
DOI 10.24061/2411-6181.1.2017.14

**КОМУНІКАТИВНО-ПРАГМАТИЧНІ ВИМІРИ
НОМІНАТИВНИХ РЕЧЕНЬ В АНГЛОМОВНОМУ
ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ**

Аліна ТОМУСЯК,

Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича, Чернівці (Україна)
alitomus@mail.ru

**COMMUNICATIVE AND PRAGMATIC DIMENSIONS
OF NOMINATIVE SENTENCES IN ENGLISH LITERARY
TEXT**

Alina TOMUSIAK

Chernivtsi National University named after Yuriy Fed'kovych,
Chernivtsi (Ukraine)
Researcher ID: B-9570-2017

Томусяк А. Коммуникативно-прагматические измерения номинативных предложений в англоязычном художественном тексте. В статье проведен анализ односложных номинативных предложений с коммуникативно-прагматической точки зрения. Выяснено их образно-экспрессивный потенциал в канве англоязычного художественного текста. Определены функциональное нагружки исследуемых структур. Доказано, что номинативные предложения в художественной речи функционируют не только как средство изображения статической действительности, но и способны создавать ощущение «движения событий» у читателя, продвигать описываемые события вперед, сосредоточивая внимание адресата на важных, с точки зрения говорящего, деталях произведения.

Ключевые слова: номинативное предложение, экспрессивный потенциал, авторская интенция

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Художній текст, як і будь-який інший текст, є центральним компонентом системи «адресант – текст – адресат», специфіка якої в мистецькій сфері спілкування обумовлена прагненням автора впливати на емоційне, чутливе сприйняття написаного читачем. При описі мовних одиниць з погляду комунікативно-прагматичного підходу найбільш важливим є вибір мовних засобів для ефективного досягнення комунікативної мети. У цьому плані з-поміж різноманітних синтаксичних структур привертає увагу такий тип конструкцій, як номинативні речення.

Для кожного різновиду інтенції характерне своє мовне вираження, що асоціюється тільки з певним інтенційним типом. Номинативні речення властиві художньому описові. Прагнення до виразності, образності, експресивності стимулює художника слова до пошуку нових, нестандартних форм, а також до вибору із мовних сховищ найбільш дієвих, а отже і впливових на читача синтаксичних форм. У цьому плані «номинативні односкладні речення мають великий експресивний потенціал, оскільки іменники, що є їх головним членом, суміщують у собі образ предмета й ідею його існування»¹.

До номинативних відносять синтаксичні конструкції з одним головним членом, вираженим субстантивом, які «означають буття, констатують наявність чи вияв стану, стверджують існування певних предметів, явищ, по-

дій»². Зауважимо, що статус зазначених структур викликає багато суперечок, тому однозначного підходу до визначення лінгвального статусу цих конструкцій у сучасних мовознавчих студіях не існує: їх розглядають і серед неповних речень (Г. Пауль) і серед еквівалентів речень (В. Вундт, С. Шобер), і як різновид односкладних синтаксичних побудов.

Ю. Шевельов, ще у 1941 році підсумовуючи огляд номинативних речень у мовознавчій літературі, констатував, що «західноєвропейські синтаксисти, як правило, або зовсім не знають називних речень, або, наводячи приклади їх в ілюстративному матеріалі, не відрізняють їх від неповних речень (або – еквівалентів речень) найрізноманітнішої граматичної будови... Тим часом у практиці західноєвропейських мов називні речення зустрічаються так само часто і приблизно в тих же функціях, що і українській або російській»³. Не ставлячи собі за мету розв'язати вказану проблему, услід за домінуючим на сьогодні поглядом вважаємо найбільш прийнятним віднесення номинативних речень до різновиду односкладних, оскільки це вмотивовано особливостями формального вираження предикативності. Їх специфіка зумовлена граматичною репрезентацією головного члена речення та особливостями семантики – констатації того чи іншого явища. Номинативні речення об'єднують різноманітні вияви, однак завжди вони є експресивно - маркованими, оскільки «вперше постали саме в усно-розмовній стихії і через неї з'явилися в нормативно-пи-

¹ Arnold Y. V. *Stylistika sovremennoho anhlyiskoho yazyka: (Stylstyka dekodirovaniya)* [Stylistics of modern English language: (Stylistics decoding)]: Uchebnoe posobie dlia studentov ped. yn-tov po spets. «Inostr. yaz.», Y. V. Arnold, 3-e izd, M., Prosveshchenie, 1990, P. 188.

² Sushynska I. «Funktsionalni riznovydy buttiyvykh nominatyvnykh rechen» [Functional varieties of existential nominative sentences], *Linhvistychni studii: Zbirnyk naukovykh prats*. Vyp. 5, Ukl.: A.Zahnitko (nauk.red.) ta in, Donetsk, DonDU, 1999, P. 173.

³ Shevelov Y. V. *Do pytannia pro genezu ta pryrodu nazyvnykh rechen* [To the question of the genesis and nature of nominative sentences], *Do druku pidhotovala K. Karunyk za uchasti S.Vakulenko; z peredmovoiu K.Karunyk*, Kharkiv, Kharkivske istoryko-filolohichne tovarystvo, 2012, P. 34.

семній традиції»⁴.

Метою нашого дослідження є аналіз комунікативно-прагматичних виявів семантики номінативних речень та їх експресивного потенціалу у канві художнього тексту. *Матеріалом* для дослідження обрано твори сучасних американських письменників – роман Сьюзен Коллінз «Голодні ігри» та роман Ентоні Дорра «Все те незриме світло».

Суттєвою ознакою номінативних речень є інтонація констатації, яку О. О. Пешковський назвав предикативною. Номінативні речення поєднують в собі функцію номінації, найменування предмета й ідею його існування, буття. Семантика буття є тут превалюючою, а інформація – актуалізованою. Зокрема, Н. С. Валгіна констатує: «Значення буття – домінує, причому це значення має у номінативних реченнях свій якісний відтінок – статичне буття предмета».

Буття предметів (явищ) у номінативних реченнях виражається синтаксично теперішнім часом, що сприяє сприйняттю їх як засобу змалювання статичної дійсності. Пор.: *The clack-clack of small-arms fire. The gravelly snare drums of flak. A dozen pigeons roosting on the cathedral spire cataract down its length and wheel out over the sea*⁵.

Як семантика буття, так і вказівка на її збіг із моментом мовлення репрезентовані головним членом, незалежно від наявності чи відсутності у реченні інших компонентів. Завдяки значенню теперішнього часу при відсутності у них дієслова, а також завдяки короткій формі (лаконічності) вони залишають простір для читачької уяви, яка, без сумніву, домалює деталі. Читач стає не просто пасивним спостерігачем, а ніби учасником подій, співавтором письменника, адже автор завжди зорієнтований на створення у читача певного настрою, відповідно до якого він буде реагувати на запропоновану мовцем ситуацію.

Номінативні речення реалізують різноманітні особистісні волевиявлення адресанта, його усвідомлену, інтенційну діяльність, яка спрямована на адресата. Безперечно, це чітка прогнозована мета автора – не залишити байдужим читача, адже ефективність реалізації авторських інтенцій визначається впливом на адресата. Іntenція детермінує стратегію автора, вибір синтаксичних структур. Досить часто фіксуємо випадки, коли номінативні речення розпочинають розповідь автора, тобто допомагають йому вибудувати композиційну структуру літературно-художнього тексту, є *експресивним зачином* зв'язного тексту, що передає емоційну оповідь чи якийсь художній опис. Пор.: *Still night. Still early. From the direction of the sea come whistles and booms; flak is going up.*

Heat. Getting hotter. He thinks: We are locked inside a box, and the box has been pitched into the mouth of a volcano.

Стратегія автора реалізується і у випадках, коли він членує текст на окремі сегменти (іноді – абзаци), у кожному з яких зачином є саме номінативні синтаксичні структури. Розглянемо, як майстерно використовує такий спосіб Ентоні Дорр, змальовуючи картину, коли Марі-Лора, сліпа дівчина, намагається під час бомбардування Парижа самотійно спуститися у підвал

будинку, в якому вона живе:

Six paces to the stairwell. A second shell screeches overhead, and Marie-Laure shrieks, and the chandelier above her head chimes as the shell detonates somewhere deeper in the city.

Rain of bricks, rain of pebbles, slower rain of soot. Eight curving stairs to the bottom; the second and fifth steps creak. Pivot around the newel, eight more stairs. Fourth floor. Third. Here she checks the trip wire her great-uncle built beneath the telephone table on the landing. The bell is suspended and the wire remains taut, running vertically through the hole he has drilled in the wall. No one has come or gone. Eight paces down the hall into the third-floor bathroom. The bathtub is full. Things float in it, flakes of ceiling plaster, maybe, and there's grit on the floor beneath her knees, but she puts her lips to its surface and drinks her fill. As much as she can. Back to the stairwell and down to the second floor. Then the first: grapevines carved into the banister. The coatrack has toppled over. Fragments of something sharp are in the hall—crockery, she decides, from the hutch in the dining room—and she steps as lightly as she can.

Автор шляхом використання досліджуваних структур зумисне робить акценти на тих деталях, які дуже виразно відтворюють описувану ситуацію, номінативні висловлення є найбільш релевантними для вираження цього комунікативного наміру.

У художньому тексті номінативні речення автор використовує для лаконічної фіксації спостережень, переліку предметів і явищ об'єктивної дійсності: *Marie-Laure wakes to church bells: two three four five. Faint smell of mildew. Ancient down pillows with all the loft worn out. Silk wallpaper behind the lumpy bed where she sits. When she stretches out both arms, she can almost touch walls on either side.*

Перед читачем – опис інтер'єру «очима» незрячої дівчини Марі-Лори, героїні роману Ентоні Дорра «Все те незриме світло»: автор робить акцент на деталях, які відчула чи шляхом доторку рук «побачила» вона у кімнаті. Опис кімнати, який автор змальовує через сприйняття докільця сліпою, водночас характеризує її, відображає її світосприйняття. Номінативні речення виконують тут характерологічну функцію.

Номінативним реченням властива зображувальність, вони малюють «живу» картину описуваного, «фотографують» якийсь фрагмент дійсності. Розглянемо як приклад опис зовнішності героїні роману «Голодні ігри» Кітнісс після виснажливих змагань, який автор зображує (змальовує) її ж очима, оскільки розповідь ведеться від її імені:

I startle when I catch someone staring at me from only a few inches away and then realize it's my own face reflecting back in the glass. Wild eyes, hollow cheeks, my hair in a tangled mat. Rabid. Feral. Mad. No wonder everyone is keeping a safe distance from me.

Перед читачем постає образ, який йому неважко «побачити» в уяві, намалювати перед собою, адже автор розклав акценти на найвагоміших для описуваної ситуації елементах портретної характеристики.

Номінативні речення як способи синтаксичної номінації реалізують авторський задум, допомагають

⁴ Zahnitko A. P. Teoretychna hramatyka ukrainskoi movy. Syntaksys [Theoretical Ukrainian grammar. Syntax], Donetsk, Don NU, 2001, P. 95.

⁵ Valhina N. S. Aktivnye protsessy v sovremennom russkom yazyke [Active processes in modern Russian language]: Ucheb. posobie, M., Lohos, 2001, P. 174.

релізувати образ, зробити його дієвим. Наступні речення-висловлення – парцельовані атрибутивні компоненти – значно підсилюють експресивність контексту. Лаконічні, однак інформативно місткі штрихи портрета унаочнюють його для читача, окреслюють його чіткіше і більш образно, надають йому оцінного забарвлення. Іntenції мовця досягають мети. Таку функцію номінативних речень можна назвати *описово-зображувальною*. Зауважимо, що у художньому тексті при створенні образу митці досить активно послуговуються номінативними реченнями. Ось як описує свою героїню Ентоні Дорр: *Frau Elena: strands of hair stuck to her cheeks, maroon aprons under her eyes, pink rims around her nostrils. Thin crucifix against her damp throat.*

Називаючи предмети, явища, номінативні речення репрезентують цілі ланцюжки найменувань, низку образів, які є елементами реальної, «живої» картини. Вони сприяють створенню підтексту, що формується шляхом пропуску деяких деталей чи компонентів структури. Завдяки номінативним побудовам підтекст набуває сутності явища, події, де зосереджена абстрагована думка автора. У такий спосіб митець привертає, концентрує увагу читача на тих штрихах опису, які є дуже важливими і які автор прагне особливо виділити. Крім того, номінативні речення допомагають авторові художнього твору структурувати текст, акцентуючи на головному.

У художньому мовленні автори використовують як поширені, так і не поширені другорядними членами номінативні речення:

A foul-smelling green liquid oozes from the places where I pulled out the stingers. The swelling. The pain. The ooze. Watching Glimmer twitching to death on the ground. It's a lot to handle before the sun has even cleared the horizon. I don't want to think about what Glimmer must look like now. Her body disfigured. Her swollen fingers stiffening around the bow. The bow!

У комунікативній площині фрагмента відображена картина смерті учасниці голодних ігор – Діадеми. Низка непоширених номінативних речень малюють побачене, відтворюють картину смерті: перед читачем постає описуване, його охоплюють певні почуття. Саме це і входило в інтенції автора. Експресивність зображуваного посилюється унаслідок нанизування коротких, не поширених атрибутивними чи об'єктивними компонентами, номінативних речень. Останнє речення (The bow!) – окличне, також номінативне, але функція його – інша: воно не є елементом статичного опису, а навпаки – рухає текст вперед, розвиває наступну тему розповіді чи опису, це так зване «*номінативне речення впізнання та повідомлення*», яке є «мовною формою такого мисленнєвого акту, який складається з вияву та упізнання мовцем певного предмета в об'єктивній дійсності. Сам образ упізнаного предмета не є об'єктом повідомлення адресатам: це залишається надбанням лише мовця»⁶. Такі речення частіше мовлені для себе: мовець про щось здогадується чи щось привернуло його увагу:

Mutations. No question about it. I've never seen these mutts, but they're no natural-born animals. They resemble huge wolves, but what wolf lands and then balances easily on its hind legs? What wolf waves the rest of the pack forward with its front paw as though it had a wrist? These things I can see at a distance. Up close, I'm sure their more

menacing attributes will be revealed.

У художньому тексті такі речення відображають сегмент дійсності найчастіше очима героя твору, хоча – крізь призму авторського світобачення, його інтенцій. Майстри слова використовують їх з метою створення певного семантико-стилістичного ефекту. Мовна система має у своєму арсеналі різні синтаксичні структури, які можуть передавати той самий зміст, однак майстерність письменника і полягає у вмінні обрати найбільш влучну структуру, яка вибудовує його ідіостиль, характеризує саме його почерк.

Нерідко номінативні речення не є однослівними, а містять у своїй позиційній структурі поширювачі. Здебільшого це атрибутивні компоненти, адже предметність створює передумови для їхнього функціонування у ролі носія ознаки, а ознаковість – для функціонування у ролі означального компонента: *We stop to rest for a few moments under the tree where the Careers trapped me. The husk of the tracker jacker nest, beaten to a pulp by the heavy rains and dried in the burning sun, confirms the location. I touch it with the tip of my boot, and it dissolves into dust that is quickly carried off by the breeze. I can't help looking up in the tree where Rue secretly perched, waiting to save my life. Tracker jackers. Glimmer's bloated body. The terrifying hallucinations.*

"Let's move on," I say, wanting to escape the darkness that surrounds this place. Peeta doesn't object.

Атрибутивні компоненти, розгортаючи семантику речення чи уточнюючи її, сприяють перерозподілові семантичного навантаження, адже актуалізованими у таких структурах стають саме вони.

Фіксуємо випадки, коли номінативні речення функціонують не тільки із поширюючими зміст номінатива компонентами, але й входять як окремі предикативні одиниці до структури складного речення, де їх семантика є більш розгорнутою:

My proximity to the Careers' camp sharpens my senses, and the closer I get to them, the more guarded I am, pausing frequently to listen for unnatural sounds, an arrow already fitted into the string of my bow. I don't see any other tributes, but I do notice some of the things Rue has mentioned. Patches of the sweet berries. A bush with the leaves that healed my stings. Clusters of tracker jacker nests in the vicinity of the tree I was trapped in. And here and there, the black-and-white flash of a mockingjay wing in the branches high over my head.

Функціональним призначенням таких номінативних ланцюгів є, безперечно, створення опису (чи оповіді) із значною часткою експресії. У номінативних конструкціях головний член оформлений як підмет і називає предмет (чи предмети), характерний для описуваної ситуації. Цим реченням властива фрагментарність і одночасно значна семантична ємність, місткість. Разом із компонентами, які поширюють їх структуру, вони не тільки називають явища, але й відтворюють внутрішню динаміку тексту. При цьому на перший план виступають найбільш важливі з погляду автора деталі описуваного, за допомогою їх письменник малює в уяві читача картину, фрагмент дійсності, що постає перед читачем як фотографія: *A demonic horde. Upended sacks of beans.*

A hundred broken rosaries. There are a thousand metaphors and all of them are inadequate: forty bombs per air-

⁶ Sushynska I. "Funktionalni riznovydy buttievykh nominatyvnykh rechen" [Functional varieties of existential nominative sentences], *Linhvistychni studii: Zbirnyk naukovykh prats*. Vyp. 5, Ukl.: A.Zahnitko (nauk.red.) ta in, Donetsk, DonDU, 1999, P. 175.

craft, four hundred and eighty altogether, seventy-two thousand pounds of explosives.

An avalanche descends onto the city. A hurricane. Teacups drift off shelves. Paintings slip off nails. In another quarter second, the sirens are inaudible. Everything is inaudible. The roar becomes loud enough to separate membranes in the middle ear. Everything is inaudible. The roar becomes loud enough to separate membranes in the middle ear.

Це опис бомбардування Парижа під час Другої світової війни у романі Ентоні Дорра «Все те незриме світло». Маленький фрагмент війни. Перед очима читача страшна картина, відтворена ланцюжком номінативних речень, що мають метафоричне значення. Компоненти *horde, beans, a hundred rosaries* у своїй семантичній структурі містять семи «великої кількості», що дозволяє авторові відтворити ситуацію настільки чітко, яскраво, образно, що в уяві читача описуване постає реальністю. Це неперевершено дієвий спосіб реалізації авторського задуму, штрих, що творить ідіостиль письменника. Він надає описові потужної експресивності: вказані деталі (квантитативні компоненти) підкреслюють жахіття ситуації.

Автор прагне надати мові свого твору неповторної виразності: якщо необхідно подати штрихоподібний опис, нерозгорнутий, але надзвичайно ємний, номінативні речення реалізують ці наміри митця, оскільки, на нашу думку, є «згустком» інформації.

Номінативні структури дозволяють авторові підвищити експресивність висловлення, сконцентрувати увагу на важливих, значимих деталях розповіді, а також відобразити внутрішній стан літературного героя. У наступному фрагменті тексту автор за допомогою номінативних речень зосереджує увагу читача на сподіваннях батька Марі-Лори, разом з яким вона покинула Париж під час евакуації. Батько вирушив до свого друга у місто Енрьо, однак їм не вдалося знайти притулок там, тому що місто виявилось зруйнованим, охопленим пожежами. Вони продовжують шукати прихистку. Ось як автор описує надії, яким не судилось реалізуватися: *Sheets of blackened paper scuttle past their feet. Shadows whisper in the trees. A ruptured melon lolls in the drive like an amputated head. The locksmith is seeing too much. All day, mile after mile, he let himself imagine they would be greeted with food. Little potatoes with hot cores into which he and Marie-Laure would plunge forkfuls of butter. Shallots and mushrooms and hard-boiled eggs and béchamel. Coffee and cigarettes. He would hand Monsieur Giannot the stone, and Giannot would pull brass lorgnettes out of his breast pocket and fit their lenses over his calm eyes and tell him: real or fake. Then Giannot would bury it in the garden or conceal it behind a hidden panel somewhere in his walls, and that would be that. Duty fulfilled.*

Лаконізм і водночас зображувальність, «картинність» – ось специфічні особливості номінативних структур. Найчастіше спостерігаємо нанизування номінативів, що допомагає авторові створювати картину із розрізнених, окремих деталей, елементів.

Висновки та перспективи подальших досліджень.

Номінативні речення у художньому мовленні функціонують не тільки як засіб змалювання статичної дійсності, де, як на знімку, відбито один кадр, одну мить, але й здатні створювати відчуття «руху подій» у читача, просувати описувані події вперед, зосереджуючи увагу чи-

тача на важливих з погляду мовця деталях твору.

Таким чином, використання номінативів і їх функціональне навантаження визначається їх прагматичним потенціалом і спектром авторських інтенцій, художньо-зображувальними завданнями, які ставить перед собою автор твору. Перш за все такі синтаксичні побудови допомагають йому акцентувати увагу на тих деталях розповіді чи опису, які тісно пов'язані з відображенням внутрішнього світу героя, створити текст із значною долею експресії, втілити свої комунікативні інтенції, керувати емоціями читача.

Tomusiak Alina. Communicative and pragmatic dimensions of nominative sentences in English literary text. The article is devoted to analysis of such syntactic structure as nominative sentence. Nominative sentences are used in artistic description. The desire of emphasis, imagery, expressiveness stimulates an artist of a word to search for new, non-standard forms and the choice of the most effective language repositories, and thus the most influential syntactic forms. The aim of our study is to analyze the communicative-pragmatic display of semantics of nominative sentences and their expressive potential in outline of literary text. The material for the study are works of contemporary American writers (novel by Susan Collins "The Hunger Games" and novel by Anthony Doerr "All the light we cannot see"). Nominative sentences combine the function of the nomination, the name of the subject and the idea of its existence. These sentences implement various personal will of the addresser, his conscious, intentional activity aimed at the addressee. Undoubtedly, a clear predicted goal of the author is not to remain the reader indifferent, because efficiency of realization of author's intentions is determined with the impact on the addressee. Intension determines the strategy of the author, the choice of syntactic structures. Quite often we fix chances when nominative sentences begin author's narration, that is they help the author to build up a composite structure of literary text. Nominative structures allow author to increase the expressiveness of a sentence, focus on important parts of the narration and reflect the internal state of the literary hero.

Key words: nominative sentence, expressive potential, the author's intention, actualization, imagery, speech act.

Томусяк Аліна – асистент кафедри іноземних мов для гуманітарних факультетів Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, здобувач кафедри англійської мови. Автор п'яти статей із теми дослідження та співавтор посібника з англійської мови для неспеціальних факультетів. Наукові інтереси: семантика різнорівневих мовних одиниць, стилістика англійської мови, комунікативний синтаксис, прагматика.

Tomusiak Alina is a Teaching Assistant at the Department of Foreign Languages for the Humanities at Chernivtsi National University named after Yuriy Fedkovych, Applicant at the Department of English. She is an author of five articles on the topic of research and co-author of the manual in English for non-special faculties. Her research interests include semantics of multi-level language units, stylistics of English, communicative syntax, pragmatics.

Received: 25-01-2017

Advance Access Published: April, 2017

© A. Tomusiak, 2017